

IPCEI-Hydrogen: proces en stand van zaken

Situering

IPCEI-projecten

- IPCEI-projecten zijn belangrijke projecten van gemeenschappelijk Europees belang (*Important Project Common European Interest-IPCEI*). Hiermee wil de EU de lidstaten stimuleren om **middelen te bundelen** in grote projecten die bijdragen aan de versterking van de **concurrentiekracht** en de **grote maatschappelijke uitdagingen** van de Unie.
- Nationale en regionale steun aan ondernemingen is onderworpen aan de **staatssteunregels** van Europa. Dit vermijdt **verstoring van de interne markt**, maar kan ook **beperkend zijn** voor ontwikkelingen met het doel de externe concurrentie met de andere grote economische mogelijkheden te ondersteunen. Daarom biedt de EU met IPCEI-projecten de mogelijkheid aan de lidstaten om steun toe te kennen **die ruimer is dan wat aanvaard wordt in de gangbare staatssteunregels**. Europa voorziet geen rechtstreekse projectfinanciering maar biedt via IPCEI de lidstaten de mogelijkheid voor een **ruimere toekenning van staatssteun**. Goedkeuring door de EU na notificatie is vereist.
- Een IPCEI-project voldoet minstens aan volgende punten:
 - Belangrijke bijdrage aan de objectieven van de Unie met een duidelijke impact op **competitiviteit** van de Unie, **duurzame groei** en **waardecreatie** in de Unie.
 - Betrokkenheid van meerdere lidstaten in steuntoekenning.
 - Voordelen van de projecten blijven niet beperkt tot de betrokken ondernemingen maar hebben een brede relevantie en kunnen op een ruime schaal in de Europese economie worden toegepast, met **spillovers** naar het ecosysteem in meerdere lidstaten.
 - Belangrijke **cofinanciering** door de betrokken bedrijven.

Funding gap

- De Commissie vraagt een engagement van de bedrijven om voldoende middelen in te zetten, maar wil geen projecten goedkeuren die zonder staatssteun ook zouden doorgaan. Daarom worden enkel projecten aanvaard met een duidelijk **marktfalen** waar staatssteun **vereist** is en **proportioneel** is. Dit gebeurt via een *funding gap* analyse. Bij uitvoering zonder steun zullen de projecten niet rendabel zijn, waarbij de uitgaven voor de projectkosten ruimer zijn dan de inkomsten binnen een bepaalde tijdsperiode, wat tot uiting komt in een **negatieve netto actuele waarde (Net Present Value-NPV)**. De Commissie wenst de steun te beperken tot wat minimaal vereist is om het project te laten doorgaan, dus om de negatieve NPV tot nul te brengen. Dit is de *funding gap*, wat de basis vormt om de steun te bepalen.

Activiteiten en meerwaarde IPCEI

- Volgende types activiteiten (projecttypes) zijn mogelijk in IPCEI:
 1. **O&O&I-projecten** (onderzoek, ontwikkeling en innovatie), deze moeten **bijzonder innovatief** zijn of een aanzienlijke toegevoegde waarde opleveren in het licht van de *state of the art* van de techniek in de betrokken sector.
 2. Projecten met een **eerste industriële toepassing** (*first industrial deployment-FID*). Deze moeten steeds de ontwikkeling mogelijk maken van een nieuw product of een nieuwe dienst met een sterke onderzoeks- en innovatiecomponent en/of de ontwikkeling van een fundamenteel nieuw productieproces.

3. **Infrastructuur voor milieu-, energie- of vervoersprojecten**, deze moeten van groot belang zijn voor de strategie van de Unie of een aanzienlijke bijdrage leveren aan de interne markt.
- Een bijzonder aspect van IPCEI is de mogelijkheid om *first industrial deployment* te steunen bij projecten met een belangrijke innovatiecomponent. Dit moet **gekoppeld zijn aan O&O&I** uitgevoerd in hetzelfde project en kan gezien worden als een ontsluiting en/of uitrol van de O&O&I-resultaten. Dit is uniek en niet mogelijk in andere schema's. **O&O&I** zelf kan ook gesteund worden, maar dat is **ook mogelijk in de klassieke staatssteunregels**. Voor een project met zuiver O&O&I biedt IPCEI slechts een **beperkte meerwaarde**.

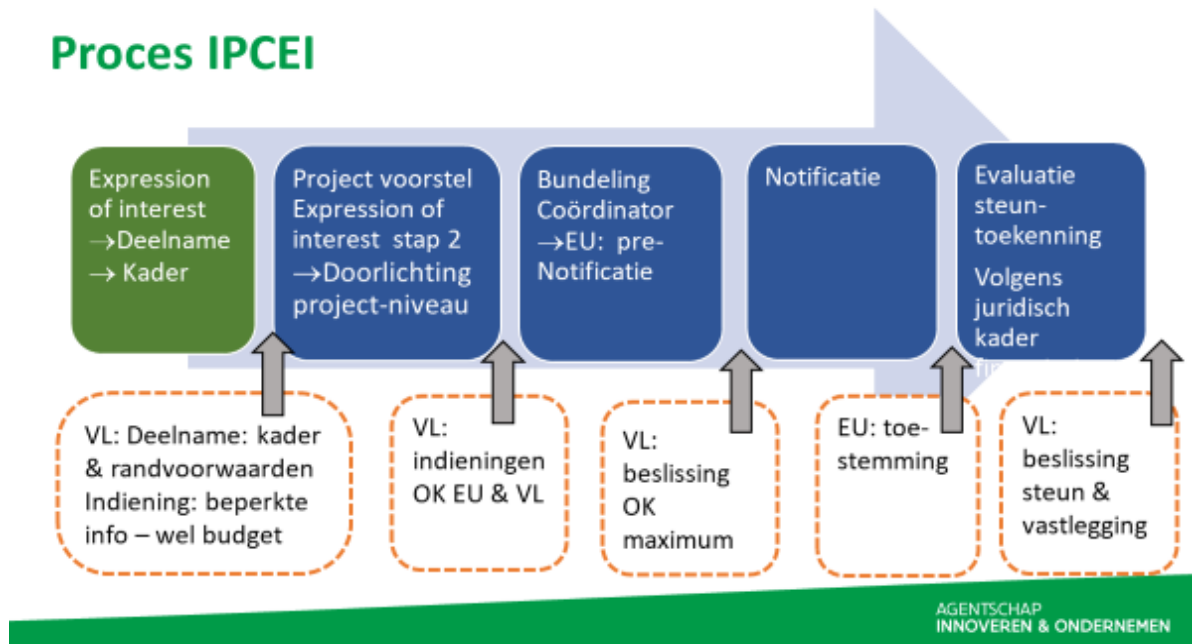
Proces grote lijnen

- De beslissing van de EU om steun toe te laten die ruimer is dan de bestaande staatssteunregels wordt genomen op basis van **een gezamenlijke indiening** vanuit **verschillende lidstaten**. Hiertoe wordt per lidstaat een projectportfolio en *funding gap analyse* per bedrijf opgesteld wat door een coördinator gebundeld wordt in een overkoepelend geheel, aangeduid als '*chapeau*'. Voor *IPCEI-Hydrogen* heeft **Duitsland** die rol waargenomen.
- Vlaanderen heeft in 2019 deelgenomen aan het IPCEI-batterijen. Inmiddels **zijn zes strategische domeinen** gedefinieerd waar in de toekomst IPCEI's kunnen verwacht worden. Om hier een gewogen beslissing te kunnen nemen wordt een strategisch advies uitgewerkt door **VARIO**
- Omdat voor 2020 een IPCEI rond waterstof aangekondigd werd en waterstof opgenomen is als een prioriteit in het regeerakkoord werd in **januari 2020** afgesproken om te **peilen naar de interesse van de bedrijven**. Dat bood een basis om een **kader op te stellen** en de bedrijven de mogelijkheid te bieden zich tijdig voor te bereiden om **te vermijden dat Vlaamse bedrijven kansen zouden missen** door te laat in het proces betrokken te worden.
- In België gebeurt de indiening van een notificatie op federaal niveau, met steun die vooral vanuit de regio's toegekend wordt. Daarom wordt gewerkt met een **evaluatiecomité** samengesteld door de **regio's** met coördinatie vanuit **FOD-economie**.
- De oproep werd in samenwerking met de andere regio's en de federale overheid opengesteld op **6 maart 2020**. Op dat ogenblik was er nog geen sprake van een IPCEI, de oproep vermeldde dan ook heel duidelijk dat deze op geen enkele wijze een betrokkenheid van de Belgische overheden in IPCEI impliceerde, maar dat '*de federale en regionale Belgische autoriteiten zich proactief opstellen met het doel op basis van de ontvangen informatie een onderbouwde beslissing te kunnen nemen over mogelijke deelname aan het IPCEI Waterstof*'.

Stapsgewijze proces van behandeling IPCEI aanvragen

- Het proces van expression of interest naar steuntoekenning gebeurt in grote lijnen volgens onderstaande stappen:

Proces IPCEI

- De indiening en analyse van de *expressions of interest* gebeurt in twee stappen. In de eerste stap heeft de *expression of interest* tot doel om een **onderbouwde beslissing** te nemen voor deelname. Na beslissing van het kader volgt de **tweede stap** waarbij de indieners gevraagd worden de aanvraag aan te vullen en te verduidelijken. Het **blijft een *expression of interest***, maar nu met voldoende informatie om een doorlichting mogelijk te maken en de aanvragen voor te bereiden voor de prenotificatie.
- Op dat stadium gebeurt een **doorlichting** van de individuele aanvragen waarna de geschikte aanvragen overgemaakt worden aan de Duitse coördinator voor bundeling. Die doorlichting omvat in welke mate zij voldoen aan de vereisten voor een notificatie en de voorwaarden gesteld door Vlaanderen in het kader. Aanvragen die niet voldoen en niet kunnen of wensen bij te sturen kunnen **geweigerd worden voor verdere deelname** gericht op financiering vanuit Vlaanderen. Pas na het opstellen van het overkoepelend geheel begint het proces met de Commissie met een pre-notificatie en vervolgens een notificatie. Het pre-notificatieproces is een **interactief proces** met een dialoog met de Commissie waarbij bijstellingen mogelijk blijven.
- Na goedkeuring van de aanmelding wordt door Europa toestemming verleend aan Vlaanderen om verruimde staatssteun toe te kennen binnen de bepalingen van de IPCEI-notificatie. Pas op dat ogenblik zal Vlaanderen een finale **beslissing tot steuntoekenning nemen**, met vastlegging op de begroting. Dit gebeurt na een evaluatie ten gronde van een projectaanvraag die behandeld wordt op de **gangbare wijze** met kwaliteitscontrole, valorisatie in Vlaanderen enz...

Waterstof strategie en advies VARIO

- Op **13 november 2020** heeft de Vlaamse regering ingestemd met de **visietekst: “Vlaamse waterstofvisie, Europese koploper via duurzame innovatie”**¹. Dit sluit aan bij de eerdere vermelding in het **regeerakkoord 2019-2024** dat Vlaanderen de omslag wil maken naar een klimaatneutrale en duurzame samenleving en koploper wil worden in waterstoftechnologie.
- De visietekst start van het uitgangspunt dat een overgang naar een geïntegreerd energiesysteem op basis van hernieuwbare energie de sleutel is naar verduurzaming van onze economie. De

¹ VR 2020 1311 MED.0357/1BIS

visietekst stelt dat prioritair moet ingezet worden op **energie-efficiëntie**, het maximaliseren van de **elektrificatie**, het beter benutten van het potentieel aan **restwarmte** en het stimuleren van **productie en gebruik van hernieuwbare elektriciteit**. Maar ondanks de verdere elektrificatie zal er nog steeds nood zijn aan brandstoffen in onze industriële bevoorrading en energievoorziening, bijvoorbeeld als grondstof voor de chemische industrie of als energiedrager voor processen die moeilijk te elektrificeren zijn. Hier zal **waterstof een cruciale rol in spelen**. Het potentieel van waterstof voor het verduurzamen van tal van sectoren in onze samenleving wordt ook **internationaal en Europees** erkend. Het Europese herstelplan richt zich uitdrukkelijk op de realisatie van de Green Deal² en benadrukt het enorme potentieel van investeringen in ‘clean technologies’ en strategische waardeketens, waaronder waterstof.

- Waterstof is een **energiedrager** die kan gebruikt worden voor opslag van energie uit hernieuwbare bronnen maar heeft **diverse toepassingen** zoals gebruik in industriële processen. Om de transitie naar een waterstof-gedragen industrie mogelijk te maken, is de uitbouw van een waardeketen een cruciale uitdaging. In de waterstofstrategie van de EU³ wordt uitgegaan van een productie van 40 GW waterstof uit hernieuwbare bronnen tegen 2030. Dit vraagt de uitbouw van waterstofproductie, maar ook de uitbouw van een waardeketen om transport en gebruik van waterstof en transitie van de industrie in het algemeen mogelijk te maken.
 - De Vlaamse strategie schuift vijf Strategische Doelstellingen naar voor:
 1. het versterken van de Vlaamse onderzoeksbasis in het domein van waterstof;
 2. het versterken van het Vlaams industrieel ecosysteem;
 3. het stimuleren van het gebruik van waterstof en de toepassing van waterstof-technologieën;
 4. internationalisatie met focus op de buurlanden;
 5. flankerend beleid dat moet stimuleren en ondersteunen.
- Punt 2 en 3 voorzien **investeringen en financiering van projecten bij bedrijven** met het oog op de uitbouw van industriële waardeketens. Dit wordt aangepakt via de huidige deelname aan IPCEI-waterstof. Hiermee beoogt de Vlaamse regering aansluiting bij ruimere Europese waardeketens wat de competitiviteit van de beoogde transitie versterkt.
- Productie van waterstof uit hernieuwbare energie is dus zeker niet het kerndoel van de waterstofvisie. In een gewogen en gebalanceerde portfolio blijft evenwel deze (lokale) productie een element dat bijdraagt tot een **evenwichtige aanpak**. De deelname aan IPCEI werd opengesteld voor een **brede waaier toepassingen** in **productie, transport, stockage en toepassingen van waterstof**. Hierbij vervult de overheid een **faciliterende** rol voor ondersteuning van projecten gestart op initiatief van de bedrijven.
 - In juli 2020 heeft **VARIO** een studie opgeleverd die het strategisch belang van waterstof voor Vlaanderen benadrukte⁴
 - In functie van het belang van IPCEI-projecten voor uitvoering van de **waterstofstrategie** en het **advies van VARIO van juli 2020** werd toegetreden aan de opstart van IPCEI-waterstof en werd het opgestarte proces met de expressions of interest verder uitgewerkt naar de samenstelling van een Vlaamse portfolio voor integratie in een overkoepelende aanpak.

Stand van zaken

Deelname en doorlichting Vlaanderen

- De oproep werd opengesteld op 6 maart met deadline voor **indiening 5 juni 2020**.

² COM(2019) 640 - Brussels, 11.12.2019,

³ COM(2020) 301 - Brussels, 8.7.2020

⁴ JULI 2020_VARIO_ADVIES_NR_12_IPCEI-WATERSTOF

- Uit de oproep bleek een **grote interesse** van het bedrijfsleven met **20 aanvragen**. Op basis van de interactie in een eerste tussentijdse indiening in deze oproep opteren **13** deel te nemen als **directe partner** (met 22 betrokken ondernemingen) en **7** als indirecte partner, d.w.z. dat ze **geen financiering vragen onder IPCEI** maar lid blijven van het netwerk. Hierbij voeren zij activiteiten uit in eigen beheer, mogelijk met subsidie door de overheid via bestaande kanalen of als onderaannemer van andere spelers. Zij nemen niet deel aan de notificatie.
- Op **17 juli 2020** heeft de Vlaamse regering kennisgenomen van de indieningen en de financieringsbehoeften.
- Een match making op Vlaams niveau werd georganiseerd op **31 augustus 2020** door Waterstofnet.
- De aanvragers hebben de *expression of interest* verder uitgewerkt en ingediend. Na doorlichting door VLAIO werd heeft de voogdijminister op basis hiervan op **25 januari 2021** een beslissing genomen over de bedrijven die doorgaan als onderdeel van de Vlaamse portfolio voor deelname aan IPCEI-Hydrogen.

Van de beslissing Vlaanderen naar integratie in het internationale proces

- Inmiddels werd op Europees niveau een **Manifesto** ondertekend door verschillende lidstaten op **17 december 2020**, beschikbaar op de website. Het consortium omvat 23 lidstaten: België, Bulgarije, Tsjechië, Denemarken, Duitsland, Estland, Griekenland, Spanje, Frankrijk, Kroatië, Italië, Luxemburg, Hongarije, Nederland, Noorwegen, Oostenrijk, Polen, Portugal, Roemenië, Slovenië, Slovakije, Finland en Zweden, met coördinatie door Duitsland. Voor België nemen Vlaanderen, Wallonië en de federale overheid deel als steunverlener, Brussel neemt niet deel.
- Het Europese IPCEI proces draait om het verkrijgen van de goedkeuring door de Europese Commissie voor de verruimde staatsteun. Hiernaast heeft Vlaanderen een project ingediend bij het **Recovery and Resilience Fund** voor een budget van 125 miljoen voor **financiering** van de uitbouw van een industriële waardeketen voor waterstoftransitie met als doel hiermee een groot deel van de IPCEI-projecten te financieren. Hiernaast worden ook Vlaams middelen ingezet voor financiering van de portfolio.
- Initieel werd financiering voor FID en EET (art23) voorzien via **terugbetaalbare voorschotten**. Door het beperkt stimulerend effect in de context van IPCEI werd later een model met enkel subsidies uitgewerkt. De Vlaamse regering heeft op **4 juni 2021** ingestemd met het model op basis van **subsidies**, een **verhoging** van het totaalbudget en een **raming van de mogelijke steun voor elk dossier** (mits voldaan wordt aan al de vereisten in het verdere proces). De aanvragers werden allemaal op de hoogte gesteld van de situatie van hun dossier.
- Als eerste stap naar integratie op Europees niveau hebben de aanvragers zich geregistreerd bij **DG GROW** met een **factsheet** op **31 mei 2021** met informatie over het project om de bundeling van individuele aanvragen te organiseren. Op hetzelfde ogenblik werd een **match making** georganiseerd waarbij partners onderling contact konden leggen in het B2Match platform.
- Op Europees niveau werden **408 directe partners** geregistreerd. Deze waren uitgenodigd om deel te nemen aan een informatieve kick-off meeting op **8 juni 2021**.
- De Belgische portfolio omvat in totaal **15 projecten** van directe partners, **10 vanuit Vlaanderen**, 4 vanuit Wallonië en 1 vanuit de federale overheid. De **Belgische portfolio** voor deelname aan het (pre)notificatieproces werd bevestigd in **augustus 2021** en is beschikbaar op de website van FOD economie⁵.

⁵ <https://economie.fgov.be/sites/default/files/Files/Energy/IPCEI-hydrogen-List-BE-Potential-Direct-participants.pdf>

Opdeling in golven

- Door het grote aantal aanvragen gebeurt de indiening voor het proces bij Europa in **opeenvolgende golven**. Een eerste indiening werd gestart met **twee simultane groepen**, met focus op **technologie-ontwikkeling (Hy2Tech)** en **toepassing van waterstof in de industrie (Hy2Use)**. Hieraan nemen 18 lidstaten deel met 138 projecten. Voor België nemen **8 projecten** deel (vijf vanuit Vlaanderen). Voor de **eerste twee groepen** werd de **prenotificatie gestart op 31 augustus 2021**

Verloop notificatie en resultaat

- Door de aanpassingen in **IPCEI-communicatie op 25 november 2021** en de beslissing over het nieuwe **CEEAG kader op 21 december 2021** werd voor een aantal projecten geopteerd voor het CEEAG-kader voor de staatssteunrechtelijke goedkeuring. Aanvragen ingediend in IPCEI via de preselectie op nationaal/regionaal niveau worden overgezet zonder extra indiening en met behoud van de timing.
- Wegens een beduidende vertraging in het notificatieproces bij de Europese Commissie heeft Vlaanderen geopteerd om de beslissingen tot steuntoekenning te nemen op **voorwaardelijke basis** waarbij de steun reeds vastgelegd werd maar de uitbetaling en uitvoering afhankelijk blijft van de finale goedkeuring. De bevestiging dat het project kan doorgaan zoals ingediend blijft afhankelijk van deze goedkeuring door de Europese Commissie die dus een impact blijft hebben op de timing van het Vlaamse traject.
- Voor de Vlaamse beslissingen werd in 2022 in totaal **173,08 miljoen euro** vastgelegd, waarvan **125 miljoen euro** ten laste van het project VV047 in het Vlaamse herstelplan en **48,08 miljoen euro** ten laste van het Fonds voor Innoveren en Ondernemen.
- De portfolio omvat 9 projecten: Hydrogenics/Cummins, Hyoffwind, Engie-Electrabel (North-C-hydrogen), ArcelorMittal (RecHycle), Power to Methanol, Air Liquide, DATS, Terranova Hydrogen en Aertssen. Voor de Vlaamse beslissingen werd de portfolio opgedeeld in 13 deelprojecten, waarvan 11 gesteund werden ten laste van VV047 en 2 ten laste van het Fonds voor Innoveren en Ondernemen.
- Wat de Europese goedkeuring betreft werden de eerste golven Hy2Tech en Hy2Use goedgekeurd in **juli en september 2022** en werd een project dat overgedragen was naar het CEEAG-kader goedgekeurd in **juni 2023**. Hiernaast hebben heel wat projecten geopteerd voor een terugvalpositie onder de bestaande staatssteunregels waarvoor geen goedkeuring door Europa vereist is. Op dit ogenblik is een eindbeslissing uitstaand voor één project. Voor **8 projecten** is de Vlaamse **steun vastgelegd** en werd Europese **goedkeuring verkregen** en/of is deze **niet vereist** door gebruik van de bestaande staatssteunregels.
- Voor de steuntoekenning wordt opgemerkt dat voor één project een **tweede vastlegging** voorzien is in 2024 geraamd op 5,89 miljoen euro. Mits positieve evaluatie wordt het totaal dan **178,93 miljoen euro**.

Vragen

- Vragen kunnen gericht worden naar: Maarten Sileghem (maarten.sileghem@vlaio.be) of Elsie De Clercq (elsie.declercq@vlaio.be).